

نقش تاریخی وقف در شکل‌گیری شهر اسلامی (مطالعه موردی شهر اصفهان)

دکتر حسین کلانتری خلیل‌آباد، سیداحمد صالحی، قهرمان رستمی

چکیده

وقف، سنتی اسلامی است که بر اساس آن افراد حقیقی یا حقوقی بخشی یا همه ملک خود را به سازمانی دولتی یا خصوصی می‌بخشند. این سنت حسنه در ایدئولوژی اسلامی ریشه دوانده و نقش بارزی در توسعه شهرهای اسلامی، به ویژه شهرهای مذهبی داشته است. در ایران نیز سابقه و نقش تاریخی وقف در توسعه فضاهای کالبدی شهرها مبرهن است. در این مقاله، نقش تاریخی وقف در شکل‌گیری و توسعه فضاهای کالبدی شهرهای ایرانی - اسلامی به ویژه اصفهان مورد بررسی و تبیین قرار می‌گیرد. روش تحقیق برگزیده در این مقاله، تلفیقی از روش‌های کتابخانه‌ای و میدانی بوده و هدف از تحریر آن نیز ارزیابی میزان تأثیرگذاری وقف در توسعه فضاهای کالبدی شهرهای ایران با تأکید بر شهر اصفهان می‌باشد. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که اراضی وقفی در شهرهای اسلامی ایران، به ویژه شهر اصفهان، موجب گرایش آن به توسعه افقی بوده و این گرایش از محل زمین‌های وقفی به سمت پیرامون شهر کمتر شده است. اراضی وقفی در توسعه فیزیکی شهر تأثیرگذار بوده و خود نیز در جریان توسعه فیزیکی شهر، از حالت اولیه خود خارج شده و به بافت شهری تبدیل گشته‌اند. بنابراین می‌توان تأثیرگذاری اراضی وقفی و توسعه فیزیکی شهر را امری دو طرفه دانست.

کلید واژه: وقف، اصفهان، شهر اسلامی، شهر ایرانی